simplicium, tum compositorũ obiter inseretur, moduſque monstrabitur, quo compositorum doſes facilè inveniri aut corrigi possint.

*Tertium* subiunget Regimen antè, in, & post purgationem.

## CAPVT PRIMVM.

CUm ex iisdem constet definitio, ex quibus essentia rei constituitur, sitque definitio quædam cognitio: imò omnis cognitionis initium: rectè hunc tractatum nostrum ab ipsa definitione exordimur, ut, quid propriè Medicis sit Purgatio, intelligatur: præmissa tamen notatione Etymi, in quo non multa conquiremus, quæ per se patent: ut quod Purgatio à purgando, κάθαρσις à καθαίρω dicatur: τὸ δὲ ἐστι potius, quid revera sit purgatio, expendemus. Ea definitur à Gal. humorum qualitate molestorum evacuatio. Non puto autem

6. *Topi. cap. 2. Aristoteles.* 2. *post. analy. cap. 14.*

*Notatio Nominis Purgatio quid* 1. *aph. 2. & 2. aph* 17.

autem Gal. hoc loco nudam intellexisse qualitatem, quæ citra humorum excessum existat, sed quæ simul habeat materiam auctam. Nam ut nuda qualitas, sola alteratione, quæ fit per contraria, curatur: ita quæ materiæ sibi habet adiunctam abundantiam, primò purgatione & demum alteratione tollitur. Fit tamen nonnunquam, ut humor unus atque alter, non tàm quòd abundet, quam quòd adeò putridus sit, ut nulla ratione corrigi queat, purgante medicamento evacuetur.

*Purgatio duplex.*

Educuntur verò humores molesti, vel à natura, quæ sua sponte corpus à noxiis humoribus purgat: vel per pharmaca: Ideoq; alia purgatio spontanea seu naturalis; alia coacta seu artificialis Medicis dicitur. Nos relicta priori, de posteriori in præsentia agemus. Definitur autem artificialis purgatio, quod sit unius pluriumvè noxiorum humorum per pharmaca evacuatio.

*Artificialis purgatio quid*

Et

Et quoniam magna est partium corporis humani varietas, nec unaquæque quovis humore nutritur, natura provida non tantum quadruplices humores, ex quibus quælibet corporis particula proprium sumeret nutrimentum, produxit: Sed etiam instructissimo medicamentorum penu genus humanum donavit, ut per illa humores, qui à genuina natura declinârunt, nec ad eam, vel optima victus ratione, vel medicamentorum alteratione, vel naturæ caloris què nativi beneficio revocari possunt, adeoque prorsus ad nutritionem inepti sunt, è corpore artificiosè eiiciantur. Bilem igitur flavam, vel pituitam, vel melancholiam purgaturus, plurima inveniet pharmaca, intentione ipsius omni ex parte satisfactura. Summi etenim viri, & superioris & nostri seculi, longo usu, & indefessa solertia, subinde non tantùm purgantia invenerunt, sed etiam accuratè, quem singula humo-

humorem trahant, quaque id faciant lenitate aut vehementia, annotarunt. Et licet cholagoga, phlegmagoga & melanagoga reperiantur in magna copia: nullum tamen medicamentum facultatem habet primò & per se hæmagogam. Natura enim sanguinem, ut eximium vitæ thesaurum trahi minimè permittit, nisi vehementiori medicamento coacta. Ipse etiam Gal. medicinam Sanguinis eductivam reperiri negat, & si reperitur, medicus, inquit, ea uti non debet. Non enim evacuat sanguinem, nisi ob pessima, quæ inducit accidentia, excoriando scilicet venas, & earum admodum aperiendo orificia: & ibidem dicit: sanguinem per alvum evacuare, non esse purgare homines, sed jugulare: & medicamenta, quæ per venas intestinorū & ventris sanguinem deiiciunt, venenis annumeranda esse asserit. Nec video cur sanguis, quatenus quidem sanguis, purgatione indigeat. Nam si ve-

*Nō dari hæmagogum.*

*libr. de purg. facul. cap. 6.*

si verum est, quod purgatio solam respiciat cacochymiã, & sanguis nunquam qualitate, sed duntaxat quantitate peccet, qua quæso de causa eum per alvum educes? præsertim cum tutius evacuari possit per phlebotomiam & scarificationem, legitimas illas puræ plethoræ eductiones. Et quanquam non eo inficias, quandoque in corpore nostro sanguinem corrumpi; tamen illud quoque cum Gal. assevero, quod sanguis corruptus & putridus sanguis esse desierit, & portione tenui in flavam bilem abierit, crassa in atram, quas medicamento cholagogo & melanagogo purgamus. *lib. 2. de diff. feb. cap. 2.*

Perficitur autem purgatio cùm expultrice partium vi, tum attractrice medicamentorum facultate, quã natura non omnibus, sed tantũm electivè purgantibus indidit. *Purgationem & ab expultrice, & attractrice vi perfici.*

De expultrice partium vi omnes consentiunt: Attractrix verò in electivè

ctivè purgantibns (nam de aliis medicamentis, quæ solũ leniendo & laxando purgant, hîc nobis sermo non est) à quonã principio oriatur, maximè inter Medicos controvertitur. Quidam enim cum deprehendissent, Solem satis evidenter ex aquis & terra, solius caloris beneficio ingentem exhalationũ copiam attrahere, & calorem membris nostris, per ignẽ, per frictionẽ, vel per alium quemcunque modũ introductũ, promptè cum spiritus, tũ humores allicere, ipsaq; medicamenta, quo maiori pollent calefaciendi vi, eò quoque purgare vehementius: statim concludunt, hanc quoq; vim attractricẽ, quæ in electivè purgantibus reperitur, soli calori esse asscribendã. Verum fallunt, boni viri, & falluntur. Nam longè alia est in iis, quæ illi afferunt, attractionis ratio, quàm in purgantibus: quippe Sol ex quacunque humida materia, sine discrimine, caloris vi, educit vapores: membraque calefacta quo suis attrahunt

*1. Opinio de attractrice purgantiũ facultate.*

hunt humores: purgantia verò, non nisi cum delectu humorẽ sibi familiarẽ alliciunt, adeò ut pro diversa purgantium natura, modò succus melancholicus omnium crassissimus, modò pituita primò eiiciatur, bile, quæ inter humores reliquos est tenuissima, relicta. Nec ratio dari potest, quî fiat, si calor esset totalis attractionis causa, quod non omnia medicamenta quæ eundem, vel etiam maiorẽ obtinent caliditatis gradum, illam purgandi, quæ fit per attractionem, facultatem habeant. Fatemur quidem, quod calor purgantium, non exiguam in aperiendis venarum osculis, & in irritanda earum facultate expultrice, vim naturâ consecutus sit, universumque purgantium genus calidũ sit: verum quod ad hoc attractionis opus sufficiat, pernegamus. Est enim alia causa, quæ calore multo est nobilior, eoque tanquam proprio instrumento, cum familiarem sibi humorem attrahit, utitur.

*Gal. 1. aph. 24. & lib. 1. facul. med. cap. 16.*

Quidam

*II. Opinio de vi attractrice pharmaci.*

Quidam purgantium saporibus & modo substantiæ omnem attractationis vim assignare conantur. Omnia enim, inquiunt, purgantia, quò acriora & tenuiora fuerint, eò quoque humores crassiores, & in partibus remotioribus existentes evacuant. Ideoque pharmaca minus acria, & amaritudine ferè carentia bilem duntaxat flavam attrahunt: his acriora & tenuiora promptè eliciunt pituitam: Succum verò melancholicum, non nisi illa, quæ cum vehementi acredine insignem amaritudinem obtinent. Hanc opinionem futilem esse, multa haud eget demonstratione: neminem enim fugere posse arbitror, qui mediocriter saltem in re medica sit versatus, quod nequaquam omnia medicamenta λειπόμερα, & acerrimi vehementerq; amari saporis purgent humores nostros, nec quod omnia, quæ evacuant, sint tenuia, acria, & amara. Et aloë purgantium amarissima minimè

*Impugnatur secunda opinio.*

(quod

quod ex illorũ opinione sequeretur) melancholiam purgat, sed bilem tantum, & quidem vix ex prima regione. Ita lapis armenus, & stellatus seu cyaneus, cũ penè insipidi sint, præsertim si terantur & eluantur, iuxta eorum mentẽ attraherent bilem flavam: cũ tamen doceat usus, hęc medicamenta bilem atram, & phlegma, adeoq; ex ipso corporis habitu evacuare.

*Arist. post. analyt. cap. 24.*

Cum autem unius rei unica tantum sit causa, quæ dicatur causa propter quam res est: dicimus cum Hip. & Gal. quod attractio humoris per medicamentum fiat, ob solam similitudinem quæ consistit in tota substantia medicamenti & humoris.

*Vera sentẽtia de attractrice purgantiũ facultate.*

Diuus Mesues, initio canonũ universaliũ theoremate primo, medicamentũ purgans, non à temperamento, nec ut contrariũ in contrariũ, nec ut simile trahens & evellens alterum, sed quia talem, hoc est, purgandi facultatẽ, cœlitus sit sortitum, purgandi vim habere, humoresq; certos attrahere dicit. Quòd omnis inquit res (ut

*Mesuæ opinio.*

„ philosophi produnt) duplici sit dota-
„ ta & prędita facultate, elementari qui-
„ dem una, qua calefacit, refrigerat, hu-
„ mectat, & siccat, non autem purgat:
„ altera vero cœlesti eaq; vel communi,
„ vel sibi propria, ac temperiem illam
„ dirigente, & qua medicamentum, hoc
„ est purgans illud, hanc vel illam eva-
„ cuationem provocat, aliud aliam atq;
„ aliam habet virtutem. Quæ omnia
„ potest medicamentum cœlesti virtute
„ ad temperaturam accedente. Rebus
„ namq; omnibus, ut ait Plato, proprie-
„ tates quasdam indidit, quibus hæ ipsæ,
„ quod sibi est propriũ, agunt: idq; pro
„ formæ natura, & motione insita, cum
„ nulli' reiactio propria esse possit ulla,
„ nisi quam forma ipsa excitat & dirigit.

*D. Mesuæ cum Gal. conciliatio.*

Hanc Mesuæ opinionem (salvis tamen aliorum judiciis) cum Gal. sententia posse conciliari censemus. Mesues enim causam attractionis remotam; Gal. verò proximam afferre videtur. Nam, ut docetur in prædicabilibus Porphyrianis, propria oriuntur à formis substantialibus: ad harum autem

tem productionem ( loquor jam de formis misti, non verò de anima ) elementorum quidem formæ quasi materiam præbent, cœlum autem vice causæ efficientis fungitur. Teste enim Philosopho, ad omnes generationes & perfectiones astra concurrunt, & ex ipsorum motu, terminus durationis cuiusq; rei pendet. Cum itaq; in productione formarũ mistorum corporũ astra maximam & præstantissimam vim obtineant, adeoq; ut Divinus Plato cœlum mundi animam, Chaldei datorem formarum, & Aristoteles universam naturam dixerint, non immeritò Mesues omnem purgandi vim facultati, quam purgantia cœlitus sortita sunt, asscribit. Verùm Gal. animadvertens, istam purgandi ἐνέργειαν & proprietatem trahendi humorem determinatum, nequaquã immediatè ab astris produci, sed interveniente forma misti, voluit potius proximam causam, quam remotam, & ad scientias comparandas minus accommodatam assignare, & non, ut Mesues, cœ-

*4. de gener. animal. cap. ultimo.*

lestem virtutem, sed modò proprietatem, modò similitudinem totius substantiæ nuncupare.

*Tota substãtia quid*

Est autem hoc loco tota substantia nihil aliud, quã ipsa purgantiũ forma specifica. Hæc enim est perfectio & integritas, qua purgantia consistunt, estq; causa omnium propriorum per quæ unumquodq; pharmacum, sibi familiarem attrahit humorem.

*Similitudinẽ in medicamenti et humoris formis, & nõ in accidẽtibus cõsistere. Aristot. lib. de gen. & cor. tex. 85.*

Similitudinem substantiæ minus rectè Vallesius, Medicus eximius, in suis contro. lib. 9. cap. 1. affirmat consistere, in medicamentorum colore, crassitie, tenuitate, & eiusmodi qualitatibus, quæ videntur, ut ipse loquitur, esse magis ex parte materiæ. Nam absurdũ est, nobilissimas hasce actiones, materiæ ascribere, quæ principium est omnis passionis, nec ullam habet vim agendi: ut taceã modò, quòd Scammonium non flavum cum bile, sed cinericeũ colorẽ obtineat: quòd Agaricus pituitã educat, quæ ipsum crassitie & visciditate multum superat: quòd albumen ovi, quod æquè,

ac pituita, viscidũ & crassum est, non purget phlegma. Quare nequaquam hæc similitudo, aut in colore, aut in ulla alia qualitate sensui patente, quærenda est: sed necesse est eam ex intimis naturalis scientiæ penetralibus paulò accuratiùs eruere.

Ex phyficis enim discimus, principia formarum misti esse Elementa & sidera: cum autem elementorũ formæ parte sui quadam sibi sint affines & cognatæ, parte verò aliqua contrariæ: astra etiã quædam affectionibus, & natura conveniant, quædam contraria sint, ut quotidiana docet & clamitat experientia: mirum non est quasdam mistorũ formas inter se cõsentientes etiam hinc oriri, quasdam dissentientes, & aliàs magis, aliàs minus. Nam licet forma formæ contratia non sit, nisi per accidentia, per quę illæ agunt, contrariæ tamen censentur formæ, ratione potestatis contrariæ. Prout ergo mistorũ formæ se habent, ita etiã diversa de se generant propria cognatæ quidem similitudinem &

συμπάθειαν, contrariæ verò dissimilitudinem & ἀντιπάθειαν. Hæc igitur similitudo à formis medicamenti & humoris procedens, est causa aptitudinis, ob quam medicamentum agat, & humor patiatur, illudque sibi familiarem succum attrahat, hic verò trahenti pharmaco facilè cedat. Quodlibet enim non agit in quodlibet.

Quemadmodum autem ratio humana non progreditur eò usq; ut ipsas formas intueri possit: ita quoq; formarũ accidentia propria penitus perscrutari impossibile est, nec alia datur illorum, nisi quę fit à posteriori, cognitio. Quocirca rectè similitudo ista cæca, abdita, & occulta dicitur, & omninò laterem lavant illi, qui eam ad sensum demonstrare conantur. Ipse quidem Gal. videtur sensisse hanc similitudinem ex medicamenti colore, quo illud cum humore purgando convenit, esse depromendam: cum expressè dicat: Cnicum colore esse pituitæ similem. Verùm longè alia fuit Gal. sententia. Nam licet ibi colligat ex colore illam

*Similitudo occulta.*

*Dubiũ.*

*lib. 3. de med. fac. cap. 24. Sententia dubij.*

illam similitudinem, tamen hoc tantùm fit probabiliter, non verò demonstrativè. Si enim ullo modo hæc similitudo investigari potest, certè per solam fiet experientiam. Ideoq; alibi Gal. veteres reprehendit, quod in venandis medicamentorum facultatibus, acquieverint in rationibus probabilibus, quæ ex colore, sapore, & consistentia sumuntur, & omiserint demonstrativas, quas experientia suppeditat.

*lib. 1. de medi. facul. cap. 1.*

*Humores quemodo à medicamentis attrahantur.*

Educit autem medicamentum purgans, non ut voluit *a* Erasistratus, omnes æqualiter humores, primò allicicndo tenuiores, quos subinde sequuntur ratione vacui mediocres, ultimo loco, si scilicet pharmacum fuerit robustum, crassissimi: Nec ut *b* Asclepiades opinatus est, immutat humorē, cui primò inhæret, in aliam naturam, ac illum deindè evacuat, postremò sanguinem elicit: Nec ut *c* Aristoteles sensit, eliquat omnem excrementicium humorem, & eliquatum turbat, agitat, & extra corpus trahit:

*a opinio Erasistrati Gal. lib. de purg. facul. cap. 5.*

*b opinio Asclepiadis. Gal. lib. de pur. fac cap. 2.*

*c opinio Aristotelis 1. sect. problem. 18*

d Vera sententia.

d Sed absq; immutatione humores iã præexistentes, certos, determinatos, & specie differentes evacuat. e Nam medicamentum, cum corpus subierit, primùm id, quod sibi omnium maxime, ex iis, quæ in corpore sunt, cognatum est, agit: inde reliqua trahit & purgat: proinde ac stirpes & semina, ubi terram sunt ingressa, id quod in terra ineſt, suæ naturæ accommodatũ, singula attrahunt. Ineſt autem acidũ, dulce, amarũ, salsum, & omnimodũ. Ante omnia igitur ex eo plurimum quod sibi naturali propinquitate maximè coniunctum est, alliciunt, tum cætera deinceps attrahunt, Haud secus medicamenta faciunt in corpore. Etenim quæ bilem ducunt, primùm meraciſſimam bilem purgant, deindè mistam. Pituitæ item medicamenta, primùm meraciſſimam pituitam cient, postea confusam.

e Hip. lib. de Nat. hũ. diſt. 33.

In omni quidem purgatione primùm

Et verum quidem est, quod omne exhibitum pharmacũ liquidiora primò, deindè corpulenta magis semper educat: non tamen, ut Erasistratus voluit,

voluit, diversi humoris, ita ut quispiã primò serosa & aquosa excrementa, deindè bilem flavam, tertiò pituitam, & tandem melancholiam excernat; sed eiusdem. Nam si verũ esset, quod exhibitum pharmacum semper humores tenuiores primò attraheret, & his eductis demum crassiores, sequeretur, nunquam melancholiam posse evacuari, absq; ægri interitu. Cum enim melancholia inter reliquos humores sit crassissima, non cedet medicamẽto trahenti, nisi prius bilis flava, pituita, imo ipse sanguis (nam & is melancholia tenuior est) electus sit. His igitur corpori subtractis, quomodo vita consistet? Quare propinatum melanagogum primò partes tenuiores atræ bilis adoritur, posteà verò crassiores: & si iusta dosi fuerit exhibitum, educta melancholia, cessat omnis pharmaci actio. Sin iusto maior fuerit dosis, post proprii humoris evacuationem, reliquos quoque humores purgat, à tenuiori incipiendo, donec, ad crassissimum, ipsumq; sanvinem

*elici tenuiora, deindè crassiora: non tamen diuersi sed eiusdem humoris.*

guinem, si adhuc vigeat vis pharmaci perveniat. Hanc nimiam dosin Hip. in modò citato loco respiciens, pharmacum primùm sibi familiarem, tum cæteros deinceps humores attrahere, docet.

*Fernelius præter peculiarē, generalē quoque medicamē to attribuit purgandi vim lib. 3. meth. med. cap. 5. oppugnatur Fernelij opinio.*

Fernelius, Medicus profectò excellentissimus, videns pharmacum nimia quantitate assumtum, præter propriū, reliquos quoq; purgare succos, peculiari purgandi facultati, qua unumquodque medicamentum purgans præditum est, generalem adjecit, qua medicamentum in alios quoque humores incumbit, eosque communiter evacuat. Quod si concederetur, ratio dari non posset, cur tantùm in ὑπερκαθάρσεις, & non etiam in moderata purgatione aliorum quoque, quàm proprij humoris fiat evacuatio. Et si datur generalis purgandi facultas, habebit aut plus, aut minus roboris, quàm illa peculiaris seu propria. Si plus, hoc sequeretur absurdi, quod major semper aliorum, quam determinati humoris educeretur copia:

Sin-

Sin minus, citius evaneſceret generalis medicamentorum vis purgandi, quàm appropriata, ac ita medicamentum nunquam, poſt proprij humoris purgationem, poſſet demum per generalem vim purgandi, reliquos evacuare humores.

Idcircò Galeno potius credendum eſt, qui omnem cauſam, quod in ſuperpurgationibus humores purganti medicamento nequaquam familiares, cum determinato evacuentur, vaſorum infirmitati, oſculorum laxitati, & purgantis mordacitati tribuit. Cum enim vaſa, inquit, non amplius in ſe continere ſuccos poſſint, & oſcula eorum recluſa fuerint, nec irritare medicamentum deſinat, poſſitq; non amplius familiarem ſibi trahere ſuccum, neceſſe omnino eſt, reliquos quoq; excerni humores.

*Cur in ſuperpurgationibus cum familiari, alij quoque evacuentur humores.*

*lib. 3. de med. facult. cap. 27.*

Sed inſtat Fernelius, hoc modo arguens: Si medicamenta purgantia educunt humores tantùm proprietate totius ſubſtantiæ, & quidem in certa doſi exhibita, nõ autem generali quo-

*Fernelij inſtantia.*

que purgandi vi, qua in alios etiam humores, prẹter ſibi familiares, agunt eosq; communiter purgant: quì fit, quod licet in purgantium compoſitione, unumquodq, eorum non inconvenienti, ſed in adeò exili offeratur quantitate, ut ſi eadem doſi, ſeorſim exhiberetur, nihil purgaret: nihilominus tamen uniuſcuiuſque pharmaci ſuus ſufficienter educatur humor. Nam ſi volumus bilem ſeorſim expurgare, exhibemus Rhabarbarum in convenienti doſi, quæ communiter eſt duarum drachmarum. Si verò pituitam, Agaricus in eadem doſi exhibitus idẽ præſtabit. At ſi cupimus bilem & pituitã ſimul, & quidem utramq; in eadem copia, evacuare, non damus Rhabar. & Agar. ſinguli drachmas duas, ſed uniuſcuiuſq; unam tantùm. Et quamvis nec Rhabar. & Agar. ſit eadem, quæ illis debetur, ſi ſeorſim aſſumerentur, doſis, tamen non minori quantitate bilis & pituita educitur, ac ſi ſeorſim bilis per Rhabar.

Rhabar. ʒ ij. & pituita per totidem Agar. drachmas purgata fuerit.

*Solutio obiectionis.*

Hac acuta instantia, suam assertionem, de generali vi purgandi, Fernelius stabilire annixus est. Verùm accurata pharmaci consideratio, aliam nobis huius rei suppeditabit causam. Sciendum itaq;, quòd unumquodque medicamentum purgans, præter illã proprietatem, qua idoneum est, sibi amicum attrahere succum, habeat & stimulum quendam à temperamento prodeuntem, quo vasorum orificia aperit, eorumq; vim expultricem irritat. Illa in exiguo quanto efficax est, non aliter ac minimus magnes, potest trahere ferrum: hic verò nullam habet efficaciam, nisi in certa & determinata quantitate. Cum ergò stimuli pars, quæ ob minorem Rhabarbari quantitatem desideratur, per alteram Agarici resarciatur, & vice versa: atq; vis proprium humorem attrahendi in Rhabar. & Agar. æquè, ac si in maiori fuerint dosi exhibiti, vigeat, patet, totum hoc negotiũ huic stimulo potius,

à calore & acredine medicamenti producto, quàm generali illi purgandi vi, à Fernelio subtilissimè effictæ, tribuendum esse. Nec absurdum est, ut Fernelius putat, allium, pyrethrum, & piper habere purgandi facultatem, quanquam non talem, quali electivè purgantia sunt nobilitata. Hæc enim & stimulando vim expultricem, & attrahendo sibi convenientes humores purgant: illa verò postquam aperuerint, & irritaverint expultricem facultatem, totum evacuationis opus naturæ noxium humorem expellenti committunt.

*Erastū electivè purgantibus nō rectè adimere vim attrahendi.*

Posset hoc loco inseri refutatio argumentorum Doctissimi Erasti, quæ contra tractricem medicamentorum facultatem, in quæstione secunda tractatus sui de occultis pharmacorum potestatibus, attulit: Verùm cum instituti nostri habenda sit ratio, & ne tractatus noster compendij fines excedat, sufficiat in genere quid roboris ejus rationes obtineant paucis ostendere. Quæ igitur affert, de naturali

seu

seu spontanea purgatione, & de ijs, quas procreat, vel ciborum medicamentorumvè solus calor & acrimonia, vel insuavis odor, vel nausea seu ingrata recordatio, nihil faciunt ad tollendam purgantium attractionem: siquidem & nos modò concessimus, ejusmodi purgationes à sola expultrice facultate perfici. Quòd verò infert, idē in ijs quoq;, quæ per electivè purgantia fiunt accidere, haud sequitur, ob ingens discrimē, quo purgationes istæ inter se dissident. In illis enim nullus alius humor, nisi qui naturæ molestus est, à facultate ἀθρόως primò ejicitur: in his verò omnis etiā humor, quemcunque assumtum pharmacum respicit, cogitur medicamento trahenti primò cedere, sive noxius sit, & naturę negotium facessat, sive non. Ita Gal. contra Erasistratum disputans, melanagogum dicit in morbo regio non bilem flavam, quamvis redundet, & naturę paret molestiam, sed succū melancholicum educere, seq; Erasistrato omni supplicio devinctū tradit, si hoc phar-

*lib. de facul. purg. med. cap. 4.*

pharmaco ictericum sublevabit. Et si sola facultas expultrix esset totalis causa purgationis, ratio reddi non posset, quare medicamentis electivè purgantibus exhibitis, humores in remotis etiam partibus existentes, tantum per alvum, non verò per alias compendiosiores vias eiiciantur: Verbi gratia, humor pituitosus vel melancholicus inferciens in Epileptico ventriculos cerebri, hausto phlegmagogo vel melanagogo, educitur non per nares, nec per palatũ, per quos meatus alioquin expultrix facultas excrementa cerebri secundum naturam & compendiosè excernere solet, sed demum per varios ductus, & longas ambages, ad centrũ rediens, per anum excernitur. Asserit quidem Erastus id duplici fieri de causa, quod scilicet intestina commodiores sint meatus, & quod pharmacum intestina & initia vasorum vehementius vellicet. Quod si ita est: Cur vis expultrix propter hanc meatuum commoditatem, non semper & omnẽ vitiosam materiam propellit, sed modo ad

*de occult. pharm. potest. cap. 62.*

dò ad cutim, ut in scabie, in elephantiasi, in herpete, modò ad articulos ut in arthritide, modò ad cerebrũ aliaq; viscera protrudit? Nec quicquam facultas expultrix partis affectæ, seu continentis materiam vitiosam, habet commune, cum expultrice intestinorum: siquidem longo intervallo à sese distant, nec vis pharmaci irritatrix ad locum affectum pertingit, ideoq; humorem peccantẽ facultas expellens, medicaméti vi irritata, eiicere nequit: aut si eò pertingit, & stimulat partis affectæ expultricem facultatem, aggredietur quidem virtus ἀδρὰ humorem vitiosum: cum autem non per intestina, sed per ea potius loca, per quæ iam ante pharmaci exhibitionem molita est evacuationẽ, educet. Et ut silentio præteream, quòd ipse Erastus non tantùm, quòd humores in corporis habitu existentes, per medicamenta purgari possint, sed etiam immemor sui, ipsam medicamentorum tractionem, in secunda quæstione adeò

deò acriter oppugnatam manifestis verbis concedat. Ita enim ait: Non nego cum Gal. quin aliquando, qui ex venis humor exierat, in easdem rursus ingrediatur, & per eas à circumferentia ad centrum & intestina perferatur. Etenim cum nuper admodum effluxit, necdum impactus est, non tantùm per medicamenta *retrahi* potest, verùm etiam sua sponte sæpè retrocedit. Ac ut dogma suum defenderet, coactus est asserere: quodlibet medicamentum quemlibet humorem purgare. Quòd quàm absurdum sit, etiam qui in primo saltem limine medicinam salutavit facilè intelligit. Unicum enim purgans ad omnes humores purgandos sufficeret, cùm hoc non minus, quam alterum polleat vi irritandi facultatem expultricem: ac perinde relevaretur Ictericus per phlegmagogum & hydragogum, ac si ipsi cholagogum fuerit propinatum. Quàm verò id impossibile sit, docet Gal. & usus quotidianus comprobat. Nec propterea, quod nullum in tota

*de occu. pharm. potest. cap. 61.*

*interp. quæst. eiusdem gra.*

*de fac. nat. ap. 13.*

rerum

rerum natura exemplum tractioni medicamentorum simile ostendi possit, vis pharmacorum attractrix rejici debet: quippè foret hac ratione etiam tractionem in Magnete negandam esse, cùm nec hujus simile exemplum ullibi extet.

Cùmitaque per electivè purgantia certus ac determinatus humor, sive peccet, sive non, educi possit, per alias verò purgationes, non nisi naturæ molestus, semperque per alvum, humoris etiam extra vasa in partibus remotioribus existentis, fiat excretio, ipse etiam Erastus hanc tractionem concedat, nec quodvis medicamentum quemcunq; humorem purget: optimè statuitur purgationem, quæ fit per electivè purgantia, tàm à vi medicamentorum attractrice, quàm à facultate partium expellente perfici: Nec adeò temerè, & sine gravi causa à veterum monumentis, quibus tota ars medica accepta referri debet, recedere decet, nec convenit

venit inauditū & inconveniens dogma introducere.

*Cur humor li medicamento, & nō medicamentum ab humore attrahatur.*

Verùm quispiam fortè roget: cum purgatio per similitudinē fiat, quæ est inter medicamentū & humorem, humorq; iā actu calidus sit, medicamenti verò calor, potentiâ latens, à calore nostro nativo demum in actum deducatur: cur non potius medicamentū ab humore, quàm humor à medicamento attrahatur? Respondent quidam, quòd medicamenta maiori sint prædita calore, quàm humores trahendi: quod & ipse Gal. sensisse videtur, dum Cnicum, ait, calore suo pituita valentiorem esse, ut trahere quàm trahi magis par sit. Ex hac solutione, si universaliter vera esset, hoc colligeretur; Rhabar. à bile flava semper attrahi; siquidem hæc illi calore suo prævalet. Quare rectiùs dubium hoc ita solvi posse arbitramur, ut dicatur, id fieri vi similitudinis, qua medicamentū & humor aptus est ut illud trahat, hic verò attrahatur. Sic magnes semper trahit ferrum, nunquam verò à

*Quorūdam solutio. 3. de medic. facult. cap. 24.*

*Impugnatur solutio.*

*Vera solutio.*

maxima

à maxima etiam ferri mole attrahi poteſt: Quippe habet ſibi ingenitum principiũ, ſecundum quod in ferrum agit, & haud à ferro patitur. Nec quòd humor actu calidus ſit, medicamentũ verò poteſtate, humori maior vis trahendi, quàm medicamento tribuenda eſt. Nam, ut oſtenſum eſt, non calor, ſed indita proprietas eſt attractionis cauſa.

Breuiter repetitur modus, quo purgantia humores attrahunt & euacuant.

Acut rem paucis complectamur, dicimus, quod facultas attractrix à totius ſubſtantiæ ſimilitudine prodiens, humorem cuiq; medicamento familiarem attrahat, eumq; medicamentorum tractione variè exagitatum, ac proindè naturæ moleſtum vis expultrix per alvũ eiiciat. Et ſi medicamentum maiori, quàm convenit, exhibeatur quantitate, non tantùm per ſimilitudinẽ totius ſubſtantiæ, proprius medicamenti evacuatur humor, ſed huic etiam ob vaſorum imbecillitatem, nimiam orificiorum apertionẽ, & purgantis mordacitatẽ, reliqui ſuccedunt humores, ita tamen ut primò tenuis,

& ad

& ad motum aptior, deindè paulò crassior exeat, hinc sequatur crassissimus, imò ipse quoque, si adeò effrena sit purgantis vis, sanguis, qui naturæ maximè est conveniens, atque unicus vitæ thesaurus. Et hæc quidem, quomodo medicamentum purgans operetur, dicta sufficiant. Sequitur caput secundum.

## CAPVT SECVNDVM.

In præcedenti capite de purgationis definitione & differentia, & num inveniatur medicamentum, quod electivè ducat sanguinem, pro instituti nostri ratione egimus; veramq; tractionis electivè purgantium causam attulimus, ob quam quodlibet pharmacum sibi familiarem & determinatum humorem prolicit & evacuat. Iam verò dextrum purgantium usum, his sex scopis comprehensum: An, quid, quantum, quando, & per quem locum, & quomodo purgatio instituenda usurpandaque sit paucis explicabimus.

An igi-